

СІДЕНКО Наталя – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Херсонський політехнічний фаховий коледж» Національного університету «Одеська політехніка», вул. Небесної Сотні, 23, Херсон, 73000, Україна (sidenko.nataly@meta.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7167-7930>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.29>

Бібліографічний опис статті: Сіденко, Н. (2022). Фразеологізми в англійській терміносистемі економічної сфери діяльності. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 49, 205–210.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.29>.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто особливий статус фразеологічної номінації в англійській терміносистемі економічної сфери діяльності. На основі узагальненого досвіду в цій ділянці проблему переосмислення значення в процесі вербалізації професійних об'єктів окреслено як головну. За мету дослідження визначено аналіз трансформації фразеологізмів у терміни та їхнє подальше функціонування в англійській термінології економічної сфери діяльності. Наголошено на важливості встановлення чітких критеріїв розмежування фразеологізмів та фразеологізмів-термінів. Для ілюстрації такої диференціації наведені приклади фразеологізмів та фразеологізмів-термінів із компонентом «топеу» в їхніх структурах. Особливу увагу зосереджено на комунікативному та креативному потенціалі фразеологізмів, які функціонують в економічній сфері. Окрім номінативної функції, вони виконують прагматичні завдання, транслюють культурні цінності, вимагають сформованості в учасників професійної комунікації культурологічної компетенції. Особливий статус фразеологізмів у англійській терміносистемі економічної сфери діяльності полягає в самій лінгвістичній природі цих мовних знаків вторинної номінації. Зазначено, що метафоричне та метонімічне переосмислення значення в процесі вербалізації професійних об'єктів – продуктивні процеси в англійській економічній терміносистемі. Результатом дослідження став висновок про взаємовплив економічної терміносистеми і фразеологічного фонду англійської мови та про закономірність процесів термінологізації фразеологізмів і детермінологізації їхніх компонентів, фразеологізації термінів та дефразеологізації фразеологізмів. Наголошено на особливому статусі фразеологічної номінації в англійській терміносистемі економічної сфери діяльності та на здатності мови образно позначати абстрактні речі та поняття професійного змісту.

Ключові слова: вербалізація професійних об'єктів, терміносистема економічної сфери діяльності, фразеологічна номінація.

SIDENKO Natalia – Lecturer, Separate structural subdivision Kherson Polytechnic Professional College of Odessa Polytechnic State University, Nebesna Sotnia str., 23, Kherson, 73000, Ukraine (sidenko.nataly@meta.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7167-7930>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.29>

To cite this article: Sidenko, N. (2022). Fraseolohismy v anhliiskii terminosystemi ekonomichnoi sfery diialnosti [Phraseological units in the English term system of economic sphere of activity]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 49, 205–210.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.29> [in Ukrainian].

PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE ENGLISH TERM SYSTEM OF ECONOMIC SPHERE OF ACTIVITY

Summary. In this article a special status of phraseological nomination in the English term system of economic sphere of activity is considered. Basing on the generalized theoretical experience

of this idea the problem of reinterpretation during the process of verbalizing professional objects and knowledge appears to be the most vital. The purpose of this article is to analyze transformations of phraseological units into terms and their further functioning in the English term system of economic sphere of activity. It should be stressed that determination of strict criteria to differentiate functioning of phraseological units and phraseological terms is a question of paramount importance. To illustrate such a kind of differentiation some examples of phraseological units and phraseological terms having the same component in their structures are given. Special attention is paid to the communicative and creative potential of phraseological units functioning in economic sphere. Besides the nominative function they do pragmatic tasks, transfer cultural values and require cultural competence from all participants of communication. It is noted that a special status of phraseological units in the English term system of economic sphere of activity lies in the linguistic nature of these second nomination language signs itself. It is emphasized that metaphoric and metonymic reinterpretation during the process of verbalizing professional objects is wide-spread in the English economic term system. In conclusion, it should be underlined that this research has resulted in having found interference of economic term system and phraseology of the English language. It cannot but be mentioned that regularity of processes of terminalization of phraseological units, determinization of their certain components, phraseologization of terms and dephraseologization of phraseological units is obvious. The research has led to awareness of paradoxical language ability to nominate abstract things and concepts of professional character by images as being a decisive factor to determine a special status of phraseological nomination in the English term system of economic sphere of activity.

Key words: phraseological nomination, term system of economic sphere of activity, verbalization of professional objects.

Постановка проблеми. Англійська терміносистема економічної сфери діяльності – специфічна і складна за своєю структурою, призначенням та шляхами оновлення й збагачення. Непростою є і проблема виокремлення фразеологізмів-термінів як особливого типу термінологічної номінації. Лиш аналіз глибоких лінгвальних чинників, що впливають на сприйняття і функціонування цих мовних знаків у англійській терміносистемі, уможливує вирішення практичних проблем.

Актуальність нашого дослідження постає з того факту, що питання про особливий статус фразеологізмів у термінознавстві ще нечітко розроблене.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До основних способів формування терміносистеми будь-якої професійної сфери належать семантичний, морфологічний, синтаксичний, морфолого-синтаксичний та запозичення (Даниленко, 1977, с. 36). Фразеологічну номінацію, як бачимо, спеціально не виокремлено. Але й поза увагою філологів вона теж не полишена. Так, В. П. Даниленко згадує про терміни-словосполучення (Даниленко, 1977, с. 37), О. Й. Голованова аналізує функціонально-семантичні аспекти фразеологізмів у вербалізації професійно важливої інформації (Голованова, 2013, с. 56–57). Р. Стоянова ґрунтовно вивчає досвід колег

з цього питання та робить огляд лінгвістичних розвідок з проблем термінології, класифікації, природи, походження фразеологізмів у терміносистемах різних мов (Стоянова, 2020, с. 331–322).

Метою нашого дослідження є проаналізувати трансформацію фразеологізмів у терміни та їхнє подальше функціонування в англійській терміносистемі економічної сфери діяльності.

Досягнення мети передбачало розв'язання таких **завдань**: встановити критерій розрізнення фразеологічної одиниці та фразеологізму-терміна; визначити особливий статус фразеологізмів у англійській економічній терміносистемі; проаналізувати процеси термінологізації й детермінологізації фразеологізмів-термінів; дати відповіді на питання про ймовірність розпаду цілісності фразеологічного вислову за умови трансформації його в термін, про типовість у англійській економічній терміносистемі метафоричного/метонімічного переосмислення в процесі номінації професійних об'єктів, про місце фразеологізмів-термінів у концептуалізації професійних знань.

Методологічною базою дослідження послуговував метод фразеологічної ідентифікації, компонентний аналіз, контекстуальний метод та дискурсивний аналіз.

Виклад матеріалу. У лінгвістиці наявні різні терміни на позначення фразеологізму. Найчастіше вживаним серед них є термін «фразеологічна одиниця». Фразеологічна одиниця (ФО) – це стала сполука слів з ускладненою семантикою, утворена за структурно-семантичними моделями перемінних сполучень (Кунин, 1972, с. 4). Загалом усі базові категорійні ознаки ФО можна звести до усталеності (відтворюваності у готовому вигляді, постійності складу, фіксованій послідовності компонентів, непроникності структури) та структурно-семантичної складності (нарізно оформленості та цілісності переносно-образного значення) цих мовних знаків. Ці показники в сукупності формують мінімальний фразеологічний варіант. Фразеологічні варіанти – це різновиди ФО, тотожні за якістю та кількістю значень, стилістичними та синтаксичними функціями при частковій відмінності в лексичному складі, словоформах та порядку компонентів (Кунин, 1972, с. 6–8). Фразеологічні варіанти уможливають паралельне вживання їх у різних контекстах, а нарізно оформленість ФО спричиняє реалізацію тенденції до її структурно-семантичної видозміни залежно від прагматичних цілей. Фразеологічне значення є переносно-образним, у якому семантичний зсув породжує цілісне значення фразеологізму. Питома вага у фразеологічному значенні належить конотативному аспекту.

Будь-яке порушення норми викликано суперзавданням комунікативного змісту. Когнітивні характеристики фразеологізму, передбачені його переносно-образним значенням, надають альтернативний спосіб позначення комплексної інформації про професійний об'єкт. Така альтернатива видається актуальною при номінації явищ, понять, які не піддаються абстрагуванню, але потребують вербальної об'єктивації.

Глобалізація є однією з тенденцій сучасності. Під її вплив підпадають більшість націй, які по-різному реагують на її процеси. Наприклад, у Великій Британії відчутні заклики до збереження національної ідентичності. Старий стереотип колишньої великої держави використовувано для плекання таких цінностей, як патріотизм, національна гідність та автентичність:

Run out of steam/gas – to have no more energy or no longer be interested in what you are doing (АРФС, 1984, с. 719; LED, 2006, р. 1346);

Prime mover – someone who helps to make smth happen and has great influence in the way it develops (АРФС, 1984, с. 752; LED, 2006, р. 1208): *Globally growth has slowed because of the sagging Chinese economy, as well as previous powerhouses such as Brazil and Russia running out of steam. Although consumer spending continued to be the prime engine of UK economic growth, Capital Economics says that given the improved performance of the construction sector during the fourth quarter, any improvements in other sectors could see GNP come in higher* (Daily Express March, 27, 2016 p. 53).

Пріоритетною для розвитку будь-якої держави є економічна сфера. Тож важливо довести, що країна має свій економічний потенціал. Звертаючись до прийому фразеологічного насичення контексту, автор порівнює економічне зростання з налагодженим механізмом. З цією ж метою він замінює компонент *mover* на *engine* у складі ФО *prime mover*.

Хоч і не все гаразд із макроекономікою Великої Британії (*any improvements in other sectors could see GNP come in higher*), але держава має певні економічні переваги над іншими країнами, нагадування про які не випадкове. Саме Бразилія й Росія під парасолькою ВТО уклали договір про торгові відносини з ЄС. І це є один із можливих варіантів економічного майбутнього Великої Британії після її виходу з ЄС, тобто після брекзиту (стаття датована березнем 2016 року). Велика Британія сильніша в економічному плані за ці держави, і наслідування їхнього прикладу щодо відносин з ЄС для неї цілком можливе. Тож немає жодної потреби залишатися у Єврозоні.

Отже, прийоми фразеологічної деформації допомогли вказати на економічну перевагу Великої Британії (*consumer spending continued to be the prime engine of UK economic growth*) над країнами, що зазнали більшого зниження темпів розвитку економіки (*Brazil and Russia running out of steam*).

Піднесення національного духу сприяє згуртуванню нації в подоланні нагальних викликів, тому доречним є прийняття та підтримка політико-економічних мір,

спрямованих на відновлення державної величчї й захист національної автентичності:

Gravy train – an organization, activity, or business from which many people can make money or profit without much effort (АРФС, 1984, с. 776; LED, 2006, р. 776): *The Chancellor is having to make some crucial decisions to reduce the scale of welfare dependency ... The country should support him ... we need to reduce the deficit by spending public wisely. So, it comes as a shock to learn that over the last 5 years, Britain has money paid out £136 mln in child benefit – to support children who don't even live in this country ... as one parent is working in the UK. What is equally shocking is that this mass filching of our money is allowed under EU law. We are powerless to stop it unless David Cameron lives up to all his hype about the rest of Europe that this particular gravy train has hit the buffers. The country demands no less* (DE, Oct. 19, 2015, р. 12).

Автор наведеного фрагмента закликає підтримати рішення канцлера казначейства Великої Британії про скорочення грошового дефіциту після перегляду політики соціальних витрат (*The country should support him ... we need to reduce the deficit by spending public wisely*). Він заявляє, що дії уряду не на користь розвитку країни (*... over the last 5 years, Britain has money paid out £136 mln in child benefit – to support children who don't even live in this country ...*) й зумовлені членством країни в Євросоюзі (*filching of our money is allowed under EU law*), яке більше не приносить вигоди державі. Цей важливий меседж передано за допомогою прийому розгорнутої фразеологічної метафори: *gravy train has hit the buffers* (*buffer* – one of the two special metal springs on the front or back of a train or at the end of a railway track to take the shock if train hits something).

Фразеологізми функціонують в економічній сфері діяльності, виказуючи свій комунікативний та креативний потенціал, виявлюваний через їхні трансформації та деформації. Проте важливо розрізняти просто фразеологізми та фразеологізми-терміни. Застосувавши метод фразеологічної ідентифікації, можна чітко встановити фразеологічну природу вислову. Використання компонентного аналізу та контекстуального методу надає можливість виявити всі зміни у

фразеологічному значенні. Його звуження чи спеціалізація сигналізують про термінологізацію фразеологізму, а основним критерієм визнання фразеологізму терміном є фіксація його видозміненого значення термінологічним економічним словником.

Так, наведені нижче приклади є фразеологізмами, значення яких не зазнали жодних змін, про що свідчить фіксація їх у фразеологічних словниках: *purse of money; the root of all evil; money burns a hole in my pocket; not for love or money* (АРФС, 1984, с. 511–513). А такі вислови, як *money laundering, black/white money, dodgy money* набули статусу термінів (СФЭТ, 2018). Для порівняння ми свідомо обрали фразеологічні одиниці зі спільним компонентом *money*.

О. О. Нікуліна виділяє два шляхи, якими фразеологізм потрапляє до терміносистеми будь-якої сфери, а саме: 1) коли безпосередньо фразеологізм проходить процес термінологізації; 2) коли фразеологізм, утворений від терміна, що втратив свою спеціалізацію, потрапляє до розряду термінів (Нікуліна, 2005, с. 22). Стосовно другого способу важливо наголосити на детермінологізації одного з компонентів фразеологізму, семантичну структуру якого формують два фразеосемантичні варіанти: перший – у своєму буквальному значенні, а другий – у переосмисленому. Часто варіант у буквальному значенні – це технічний термін або професіоналізм (АРФС, 1984, с. 7). Якщо такий вислів уживано в тій сфері професійної діяльності, з якої походить, і якщо він не зазнав деспеціалізації значення, тоді він втрачає образність і зазнає дефразеологізації.

Такі приклади демонструють термінологізацію фразеологізмів:

Golden parachute – part of a business person's contract which states that they will be paid a huge amount of money if they lose their job, for example if the company is sold (LED, 2006, р. 657):

Chinese Wall – a virtual barrier intended to block the exchange of information between departments as it might result in business activities that are ethically or legally questionable (Chinese Wall Definition);

Act of God – an event that is caused by natural forces such as a storm, flood or fire, which

you cannot prevent or control (LED, 2006: 15); *used in freight contracts and insurance policies* (АРФС, 1984, с. 29);

The bottom line (in an income statement) – company's net income (Taylor, Peilier, 2012, В.1, р. 36);

Golden mean economy – the economy of countries with sustainable development and natural level of inflation (LED, 2006, р. 657).

Ілюстрацією процесу термінологізації фразеологізму, утвореного від терміну, який втратив свою спеціалізацію, слугують такі приклади:

Tax Havens – a place where people go to live to avoid paying high taxes in their countries (LED, 2006: 1584):

Wear and tear – depreciation fund (Taylor, Peilier, 2012, В.1, р. 39);

Legal tender – coins or bank notes that people can officially use as money in a particular country (finance, banking) (АРФС, 1984, с. 749).

Якщо фразеологізм *wear and tear* із значенням 'damage caused by continuous use over a long period' (АРФС, 1984, с. 811; LED, 2006, р. 1741) походить із технічної галузі діяльності, то компонент *tender* фразеологізму *legal tender* – з економічної, його термінологічне значення 'formal statement of the price you would charge for doing job, or providing goods or services' (LED, 2006, р. 1592) деспеціалізовано.

Висновки. Завдяки своїй лінгвістичній особливості фразеологізми, які функціонують як економічні терміни, набувають особливого статусу з огляду на те, що не відповідають класичному поняттю терміна, якому притаманні належність до певної терміносистеми,

наявність дефініції, однозначність у межах однієї терміносистеми, точність, стилістична нейтральність, відсутність синонімів та омонімів, відсутність експресивності та образності, зафіксоване у словниках значення (Термін у системі професійного мовлення). Не відповідаючи всім ознакам термінів, фразеологізми, вживані як терміни, порушують норму, але в дозволеніх мовною системою межах.

На відміну від термінів, які вербалізують логічно структуроване професійне знання прямою номінацією, фразеологізми-терміни як одиниці вторинної номінації об'єктивують його принципovu новизну, доповнюють картину знань, роблячи його відчутним і більш доступним для розуміння, порівняйте: *force-majeure – act of God; off-shore areas – tax Havens; depreciation – wear and tear; national currency – legal tender*.

Отже, метафоричне та метонімічне переосмислення значення в процесі вербалізації професійних об'єктів є доволі активним явищем в англійській економічній терміносистемі. Поважну роль у цьому процесі відіграють фразеологізми-терміни, які не тільки фіксують професійно важливу та доцільну інформацію, а й індивідуалізують процес її обробки та продукування.

Перспективи подальших розвідок. Подальші перспективи нашої розвідки вбачаємо в поглибленому вивченні особливостей фразеологічної номінації як продуктивного способу утворення англійських термінів у різних сферах професійної діяльності, вирішенні завдань прикладного характеру у практиці галузевого перекладу та методики викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

ЛІТЕРАТУРА

- Голованова Е. И. Фразеологизм как особый тип терминологической номинации. *Термінологічний вісник: Збірник наукових праць*. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2(1). С. 56–66.
- Даниленко В. П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 245 с.
- Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / лит. ред. М. Д. Литвинова. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Рус. яз., 1984. 944 с.
- Кунин А. В. Фразеология современного английского языка: опыт систематизированного описания. Москва: Изд-во «Международные отношения», 1972. 289 с.
- Никулина Е. А. Терминологизмы как результат взаимодействия и взаимовлияния терминологии и фразеологии современного английского языка: автореф. дисс. доктора филол. наук : 10.02.04 / Московский педагогический государственный университет. Москва, 2005. 44 с.
- Словарь финансово-экономических терминов. А. В. Шаркова, А. А. Килячков, Е. В. Маркина и др. 3-е изд. Москва : Дашков и К°, 2018. 1168 с.
- Стоянова Р. Фразеологизмы в экономической терминологии (на материале болгарского и русского языков). *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія: Філологія*. Вип. 2(44), 2020. С. 320–331.

Термін у системі професійного мовлення. URL: <https://pidru4niki.com/1727101247606/dokumentoznavstvo> (accessed 25.01.2022).

Longman Exams Dictionary / Dir. Della Summers. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. 1834 p.

Taylor John, Peilier Stephen. Accounting. Berkshire: Express Publishing, 2011. 120 p.

Chinese Wall Definition. URL: <https://www.investopedia.com/terms> (accessed 25.01.2022).

The Daily Mail/The Daily Express/The OK!/The National Enquirer. URL: <http://www.pdfmagazines.org/tags>

REFERENCES

Golovanova, Y. I. (2013). Fraseologism kak osobyi tip terminologicheskoi nominatsii [Phraseological unit as a special type of nomination] *Terminologichnyi visnyk: Zbirnyk naukovykh prats – Terminological messenger* (Issue 2(1)), (pp. 56–66). Kyiv : Istitut ukrainskoi movy NANU [in Russian].

Danilenko, V. P. (1977). Russkaia terminologia: opyt lingvisticheskogo opisania [The Russian terminology: experience of linguistic description]. Moscow : Nauka [in Russian].

Kunin, A. V. (1984). Anglo-russkii fraseologicheskii slovar [English-Russian phraseological dictionary]. Litvinov (Ed.) Moscow : Russkii yazyk [in Russian].

Kunin, A. V. (1972). Fraseologia sovremennogo angliiskogo yasyka: opyt sistematizirovanogo opisania [Phraseology of the modern English language: experience of systematic description]. Moscow : Mezhdunarodnye otnosheniia [in Russian].

Nikulina, Ye. A. (2005). Terminologismy kak rezultat vzaimodeistvia i vzaimovliianiia terminologii i fraseologii sovremennogo angliiskogo yasyka [Terminologisms as a result of interrelation and interference of terminology and phraseology of the modern English language]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Moscow : Moskovskii pedagogicheskii gosudarstvennyi universitet [in Russian].

Slovar finansovo-ekonomicheskikh terminov (2018) [Dictionary of financial-economic terms] in A. V. Sharkov, A. A. Kiliachkov, Ye. V. Markov et al. (Ed.). Moscow: Dashkov i K° [in Russian].

Stoyanova R. (2020). Fraseologismy v ekonomicheskoi terminologii (na materiale bolgarskogo i russkogo yazykov) [Phraseological units in the economic terminology (on the material of the Bulgarian and Russian languages)]. *Naukovyi vysnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia – Scientific messenger of Uzhhorod University. Series: Philology.* (Issue 2(44)), (pp. 320 – 331) [in Ukrainian].

Termin u systemi profesiinoho movlennia [The term in the system of professional movement]. URL: <https://pidru4niki.com/1727101247606/dokumentoznavstvo> (accessed 25.01.2022) [in Ukrainian].

Longman Exams Dictionary / Dir. Della Summers. Harlow : Pearson Education Limited, 2006. 1834 p. [in English].

Taylor John, Peilier Stephen. Accounting. Berkshire: Express Publishing, 2011. 120 p [in English].

Chinese Wall Definition. URL: <https://www.investopedia.com/terms> (accessed 25.01.2022) [in English].

The Daily Mail/The Daily Express/The OK!/The National Enquirer. URL: <http://www.pdfmagazines.org/tags>[in English].